

INTEGRAAL WATERBELEID IN WEST-VLAANDEREN IN DE STEIGERS

De reactie van burgemeester Lippens op het rampenplan voor de Sinterklaasstorm was sprekend: 'de overheid moet niet aan paniekzaaijerij doen'. De inwoners van de Saswijk in Bredene waren ook niet overtuigd van de mogelijke risico's, hoewel deze wijk op dat vlak waarschijnlijk niet van een uitzonderlijk gehalte klimaatkenners beschikt. De intuïtie van de Vlaming geeft aan dat er geen overdreven problemen op ons wachten, immers de mens temt de natuur. Het klimaatpanel (IPCC) van de Verenigde Naties geeft echter wat minder vertrouwen. Wij nemen alvast het zekere voor het onzekere en gingen op zoek naar de perceptie van het waterbeleid op West-Vlaams grondgebied. Samen met onze leden en de gewestelijke koepels, stelden we de waternota op met een aantal focuspunten voor integraal waterbeleid in onze provincie. Met de conclusies onder de arm klopten we aan bij verschillende beleidsmakers om aan te dringen op een lange termijn visie op integraal waterbeleid, waarbij de economie de ecologische draagkracht van haar omgeving niet overschrijdt en de maatregelen die in het kader van het integraal waterbeleid genomen worden, de klimaattoets van de toekomst overleven. Een samenvatting van de gesprekken tot nu toe.

Integraal Waterlopenbeleid in de provincie

De provincie zal in de toekomst een nog grotere rol krijgen in het beheersen van de wateroverlast, dan totnogtoe het geval was. Door het verwerven van de gemeentelijke onbevaarbare waterlopen heeft ze de kans om heel wat stroomgebieden van bron tot monding te beheren en kan ze het principe van vasthouden-bergen-afvoeren in realiteit brengen. Gezien de onvoorspelbaarheid van de klimaatverandering, moeten we ons ook in die zin aanpassen. Maatregelen

moeten dan ook robuust en flexibel zijn. Robuust: bij elk mogelijk scenario moeten de genomen maatregelen tot een gewenst effect leiden. Flexibel: bij te sturen naar de gewijzigde inzichten over het nodige waterbeheer. En uiteraard is de West-Vlaamse Milieufederatie overtuigd van de kracht van de natuur in beide.

Meerjarenprogramma 2014-2019

In haar voorstel meerjarenprogramma 2014-2019 start de dienst Waterlopen met de nu al tastbare gevolgen van de klimaatverandering. De belangrijkste

maatregelen die hierbij worden vermeld zijn een goed onderhoud (maai- en reitwerken, ruiming en oeverherstelling), debietbegrenzende maatregelen (en het water ophouden in het bovenstroomse gebied), het terug openleggen van ingebuisde waterlopen (in open landschap) en een proefproject met stuwtes in grachten die bovenstrooms gelegen zijn. Daar waar deze relatief kleine en snel te realiseren maatregelen niet voldoende zijn, zal worden gezocht naar een oplossing in het aanleggen van een gecontroleerd overstromingsgebied (de bufferbekkens). Deze laatste komen, gezien hun omvang en kost, meer in de media.

Foto : proefproject met stuwtes

Vragen over het waterlopenbeleid

Er is echter meer waterbeleid in de provincie, dan het beleid dat je kan afleiden uit het meerjarenprogramma. Hier gaat het dan over de visie en uitvoering van de werken, de principes achter de werken, de handhaving van de waterkwaliteit, de afstemming met andere beleidsdomeinen en de interactie met de gebruikers van de stroomgebieden, of van het water. De WMF ging aan, de hand van de waternota in dialoog met het beleid (gedeputeerde en administratie) en stootte op misverstanden, gemeenschappelijke of soms ook wel afwijkende belangen en uitdagingen voor de toekomst. Voor een aantal andere aspecten van het beleid, ruimer dan het strikte waterlopenbeleid, kan je verder in het artikel terecht. Hieronder een weergave van de gesprekken met administratie waterlopen en het beleid.

Perceptie en realiteit

De budgetten voor grote investeringsprojecten als de **gecontroleerde overstromingsgebieden** (GOG) zijn van aanzienlijke aard en worden dan ook gemakkelijker opgenomen in de media. Dit creëert de indruk dat de provincie niets anders doet dan 'bufferbekkens' aanleggen, wat niet strookt met de realiteit. Zoals ook eerder aangegeven zijn er heel wat initiatieven die in stilte worden genomen, zoals het wegwerken van de vismigratieknelpunten, de eerder aangegeven stuwtes, knijpen in de waterloop, enzovoort.

Het beeld dat bestaat over het **betonneren van de waterlopen** zou volgens de provincie op vandaag

tot het verleden moeten behoren. De provincie heeft hiervoor nu een gedifferentieerd beleid: daar waar de beek in open landschap stroomt en geen harde infrastructuur aantast (wegen, bebouwing, bruggen,...), wordt gekozen van natuurtechnische milieumaatregelen (NTM). Zo wordt een ingezakte oever vastgezet met het plaatsen van een plank onderaan de talud, of worden rotsblokken in de oever aangebracht, om verdere verzakkingen te vermijden. Een natuurlijk meanderingsproces geeft immers juridische problemen als het gaat over de eigendomsstructuur. Een aangelande kan de provincie juridisch dwingen om de beek op normaal profiel terug te brengen. De riettegels (betontegels met ronde gaatjes) worden enkel bij de aangegeven harde infrastructuur gebruikt en aangebracht onder het waterniveau. Een voorbeeld hiervan is het Sint-Trudoledeken ter hoogte van Assebroek. Omwille van de frequente overtredingen van de bouwvrije zone (5m), is het voor de diensten moeilijk om de waterloop te onderhouden, hoewel ze een afvoerende functie heeft. Er werd hier dan ook gekozen voor een doorgroei tegel op de bodem van de beek en rotsblokken ter versteviging van de oever. Dat brengt ons tot de handhaving aan de waterlopen.

Voor milieudelicten ligt de **handhaving** bij de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM). Zij hebben de juiste 'wapens' in handen. Hier is zeker nog ruimte voor een intensievere samenwerking tussen de gemeentelijke milieuambtenaren, de provincie en de VMM in het verdiepen van het nabijheidsbeleid op het vlak van vervuiling. De provincie wil wel haar cel handhaving provinciale domeinen en Groene Assen betrekken bij de handhaving van het hele patrimonium, dus ook voor de waterlopen, maar dan voornamelijk wat betreft ruimtelijke inbreuken als inbuizen, dichtgroeien, 5 meterzone,... Hoewel de provincie vanuit een intergemeentelijke samenwerkingsvorm kan gevraagd worden om de taak van handhaving naar provinciaal niveau te delegeren, ziet ze hier niet veel heil in.

De **gecontroleerde overstromingsgebieden** (GOG of in de volksmond 'bufferbekkens') zijn al even een symbooldossier. Voorstanders wijzen op de snelle afhandeling van de vergunningsvraag voor deze buffers in landbouwgebied, op de multi-inzetbaarheid van het water (dus ook voor de landbouw), op de buffercapaciteit die in één maatregel kan toegevoegd worden, op de stapstenen die voor de natte natuur worden aangelegd... Tegenstanders zien het als end-of-pipe-maatregel, dus in uiterste noodzaak, het ecologisch nut wordt in vraag gesteld, een gratis waterdienst voor de landbouw in strijd met de kaderrichtlijn, een excuus om van handhaving geen prioriteit te maken, ... De discussie over de inrichting van de GOG's lijkt vandaag vooral nog in de marge te spelen, vermits er toch

wat aan het veranderen is. Daarenboven is het economisch nut voor de landbouw ook niet zo groot (binnen een straal van 10km, of in extreem droge situaties) en ziet het provinciebestuur ook stilaan de beperkingen van deze ad-hoc oplossing.

Daarenboven worden de meeste GOG's steeds beter geïntegreerd in de ecologische omgeving en kan in de toekomst ook gedacht worden aan het betrekken van de natuursector bij de planning van de GOG's. Een afgestemd onderhoud van de plasdrasgebieden in samenwerking met het extensief houden van grazers, of een natuurlijke inrichting kunnen wel, zoals eerder aangehaald. Waar volgens de provincie niet kan op ingegaan worden, is de expliciete nabestemming natuur, tenzij de 'bufferbekkens' niet in herbevestigd agrarisch gebied liggen.

Zoals eerder aangegeven, mag het aanleggen van een dergelijk GOG niet leiden tot een roes van beleidsberusting, immers, het handhaven en herstellen van de valleigebieden en het vermijden van ingrepen die ingaan tegen de natuurlijke waterhuishouding moeten strikt opgevolgd worden. Nu de niet-grondgebonden veeteelt oprukt, zijn weiden van steeds minder belang voor de landbouw. Ophogingen van valleigronden moeten dan ook strikt gehandhaafd worden, zeker als het gaat over opvolgrond dat komt uit het graven van een GOG (of 'bufferbekken'). De provincie volgt ons hier in en ziet wel graten in het verplicht aangeven van de locatie (met hoeveelheid) van de grondafzet. Dit wordt in principe ook door de Grondenbank gedaan, maar hier zijn substantiële afwijkingen best wel mogelijk (zoals aangegeven in onze bevraging in 2011-2012). De WMF kan in bepaalde gevallen het installeren van een GOG wel begrijpen, maar... dit zou dan nog meer in combinatie moeten zijn met het herstellen, beschermen en ruimtelijk bestendigen van de waterbergende functies van de valleigebieden, in combinatie met een multifunctioneel landschap. Deze maatregelen zijn duurder en vergen inderdaad meer tijd, maar zullen op lange termijn leiden tot een duurzame aanpak. Wordt alleszins vervolgd...

Als het over de **instandhouding en versterking van de biodiversiteit van de oevers** gaat –de waterlopen worden immers beschouwd als natuurverbinding gebieden- , streeft de provincie een gediversifieerd beleid na. Voor een 80% van de beken wil ze het toegroeien van de beken vermijden door eens per jaar reitwerken uit te voeren. Uitzonderlijk wordt de beek ook in de zomer vrijgemaakt, daar waar risico van wateroverlast in woonkernen dreigt te ontstaan door het toegroeien van de beek, of, in het voorbeeld van De Moeren, de continue neiging naar vermoerassing heerst. Naast de reitwerken, worden er ook maaiwerken uitgevoerd. Vermits de provincie beheerder wordt van de aangegeven extra waterlopen, kan deze dan ook een meer gedifferentieerde beleidsvisie opstellen voor het onderhoud van de oeverbegroeiing. De provincie is reeds bereid om samen met aangelanden naar een verbetering van de kwaliteit van de oeverbegroeiing na te streven. Specifieke aanplantingen worden niet gedaan, maar wel het instandhouden van een goede biodiversiteit van de talud. De bestrijding van reuzenbalsemien –die in het groeiseizoen de andere vegetatie verstikt en in de winter een onbeschermd oever achterlaat- kadert daar perfect in, samen met de bestrijding van reuzenberenklauw. Voor het laatste is de provincie, samen met de betrokken partners (dus ook de natuurbeweging) een bestrijdingsplan aan het uitwerken.

Samen met de milieu- en natuurverenigingen, is ook de dienst waterlopen **geen voorstander van een verhoging van de druk door watergebonden recreatie** op de 'onbevaarbare' waterlopen. Men tolereert de doorvaart, maar niet het installeren van aanlegsteigers. Gezien de evoluties en de druk vanuit de toeristische sector om deze open te stellen, lijkt het ons aangewezen om hierover in gesprek te blijven met de provinciale overheid.

Provinciale integraal waterbeleid en de regisseursrol

De zoektocht die de WMF ondernomen heeft naar informatie over de stand van zaken, de verantwoordelijkheden en de toekomst van het integraal waterbeleid (niet enkel waterlopenbeleid, wel volgens de definitie zoals de kaderrichtlijn ze geeft), stootte op heel wat moeilijkheden. Niet alleen zijn er verschillende beleidsniveaus actief binnen het waterbeleid, maar wordt er binnen die beleidsniveaus ook door verschillende diensten gewerkt, via verschillende projecten. Het Vlaamse integraal waterbeleid vertrekt immers vanuit een subsidiariteitsgedachte, waarbij elke waterlopenbeheerder er een eigen visie op na houdt. Je kan dan ook bezwaarlijk spreken van een 'integraal' integraal waterbeleid ...

Perceptie toetsen aan de realiteit

De WMF ijvert daarom voor een **gecoördineerde ontsluiting van de informatie**, waarbij vertrokken wordt vanuit het standpunt van de ‘gebruiker’ (bewoners, landbouw, natuurbeheerders,...) en niet vanuit het standpunt van de beheerder. De provincie kan hier een regisseursrol opnemen door het samenbrengen van de informatie en een actieve betrokkenheid en mede-eigenaarschap bij de ‘gebruiker’ te stimuleren. Momenteel is men binnen het provinciebestuur aan het bekijken welke rol ze net kan opnemen en op welke manier dit zal gebeuren.

Watervoorziening voor de economie

In 2012 lanceerde de POM een studie over de evolutie van het waterverbruik in West-Vlaanderen van 2005 tot 2011 (www.pomwvl.be). Op basis van deze cijfers kan je merken dat het totale waterverbruik lichtjes is gedaald (2,2%). Deze daling is vooral toe te schrijven aan het verminderde gebruik van grondwater en oppervlaktewater. Het gebruik van regenwater en alternatieve bronnen nam, samen met het gebruik van leidingwater, in totaliteit toe (het verbruik van leidingwater per bedrijf daalde 1,7%).

Het grondwatergebruik daalde het sterkst in de textielsector en de voedingssector. Van beide is de voedingssector de beste leerling, immers hier daalde het gebruik van grondwater met 40% en het gebruik van oppervlaktewater met 70%. Opmerkelijk is dat bij de voedingssector, in tegenstelling met de textielsector (daling aantal vestigingen met 21% en daling waterverbruik met 45%), de productie ook stabiel bleef en de winsten voornamelijk uit waterbesparende maatregelen komen. Per bedrijf een gemiddelde besparing op het waterverbruik van 35%, niet mis...

Omdat het ons te ver zou brengen de volledige analyse te brengen van het economisch waterverbruik in onze provincie, beperken we ons tot de twee toppers. De voedingssector, die van plaats 1 naar plaats twee verhuisde en de nummer 1 op vlak van waterverbruik, de landbouw.

Het totale waterverbruik door de landbouw is tussen 2005 en 2011 gestegen met meer dan 20%. Uiteraard spelen in de landbouw naast heel wat andere factoren, ook de weersomstandigheden een grote rol (in het voordeel of nadeel). Dat de stijgende trend in gebruik –tussen 2005 en 2009 – keert naar een dalende, moet echter wel gemeld worden. Echter, deze evolutie in watergebruik doet ons wel vragen stellen over de inbedding van de landbouw in een al fragiel watersysteem als dat van West-Vlaanderen. Beperkingen aan de vraagzijde zijn volgens Lansink ([Ladder van Lansink](#)) nog steeds de meest na te streven doelen, alvorens het zoeken naar alternatieve bronnen. Het aandeel dat de landbouw uit

de grondwatertafels haalt, blijft, met 76% in 2011, toch aan de hoge kant. Het terugdringen van watergebruik in de landbouw blijft dan ook dé grote uitdaging voor het landbouwbeleid binnen de provincie.

In overleg met de landbouwsector

Op 11 december 2013 organiseerde Inagro een debat over waterbeleid en watervoorziening in relatie met de landbouw. Dat het water nog steeds redelijk diep is, hoewel goede voorbeelden van samenwerking steeds meer opduiken overal te lande, bleek uit de animositeit van het debat. Een aantal kernelementen hiervan, willen we je zeker niet onthouden.

Als milieu- en natuurbeweging staat de WMF voor een **agro-ecologische benadering** van de landbouw: het verbinden van de ecologie, economie, streekelijke aspecten en de maatschappij om de landbouwproductie, een gezonde leefomgeving en een leefbare landbouw aan elkaar te koppelen. Door de intensivering van de landbouw (zie ook ‘Boerderijen, geen veefabrieken’) wordt deze naar onze mening te eenzijdig economisch bekeken. Het gebruik van water en de inbedding hiervan in het ecosysteem is daarvan een aspect.

Dat binnen de sector, bijvoorbeeld Inagro, hier al heel wat gebeurd is, daar willen we geen twijfel over zaaien. Het moet echter nog verder gaan, zeker in afweging tot de intensiveringsbeweging en concentratiegolf (veeteelt) die er momenteel aan de gang is. Grenzen aan de groei dus.

Waterverbruik

Samen met de landbouw, ijveren we voor een transparante regelgeving. Terecht geeft de landbouw aan dat ze het eelt op hun handen aan het verliezen zijn omwille van te veel administratie. Vergunningen kunnen, mits ze mee streven naar het behalen van de Europese kaderrichtlijn water, inderdaad voor langere termijn verleend worden. Het aantal uitzonderingen kan ook naar beneden. Als het echter aankomt op het verlagen van de tarieven op het gebruik van water, dan moeten we op de rem gaan staan. Niet alleen omdat we ervan willen uitgaan dat de regelgeving voor alle economische sectoren moet tellen (bijvoorbeeld ‘vervuiler betaalt’-principe), maar ook omdat het verlagen van de meeste heffingen en tarieven voor de landbouw niet aanzet tot het innoveren/klimaatbestendig maken van het watergebruik. Steun aan de landbouw (VLIF) moet dan volgens ons ook in eerste ingezet worden op waterbesparing, alvorens andere bronnen te gaan aanboren.

Blauw-groene diensten

Ook de WMF is ervan overtuigd dat de blauwe en groene diensten door de landbouw, meer beleidsvisie verdient. Een voorbeeld hiervan zou het aanleggen van kleine, individuele waterbekkens kunnen zijn,

verdient. Een voorbeeld hiervan zou het aanleggen van kleine, individuele waterbekkens kunnen zijn, geïntegreerd in de waterhuishouding en binnen het ecologisch systeem. Andere economische sectoren hebben hier, zonder subsidies, reeds de weg gevonden naar een ecologische inrichting, in samenwerking met Natuurpunt. Ook de landbouw is vragende partij, maar vreest voor een 'overreglementering' van deze bekkens, eens er een ecologische inrichting is gebeurd. Ook de WMF kan het pad van de waterbekkentjes volgen, onder bepaalde voorwaarden (contact grondwater, structuur en verbinding met andere natte natuur, plaats van aanleg –bijvoorbeeld niet om een grasland om te zetten in economisch productievare elementen-).

Een degelijk Vlaams beleid ter ondersteuning van de blauw-groene diensten, waar alle sectoren gebruik van kunnen maken en die de hele maatschappij op lange termijn baten levert, daar kunnen we zeker achter staan.

Erosiebestrijding

⌘ Een combattieve term, die volgens ons vooral symptoombestrijding is. Inagro heeft het afgelopen jaar echter wel al een hele stap vooruit gezet in het terug opnemen van de erosiebestrijdingsplannen. Met het aanstellen van een erosiebestrijdingscoördinator, kan er eindelijk werk gemaakt worden van het uitvoeren van de letter in de dijken van papier, ook 'erosiebestrijdingsplannen' geheten. Het kan en moet echter nog een stap verder: erosiepreventie op alle erosiegevoelige percelen dient de aandacht te krijgen. En het is vreemd dat dit nog niet gebeurt, immers, het wegspoelen van vruchtbare grond impliceert ook het wegvloeiën van inkomsten uit de akkers. Een zuiver economisch principe enerzijds, waar de landbouw graag mee schermt als het gaat over spaarzaam waterverbruik. Anderzijds ook een principe van de 'vervuiler betaalt', waarbij de maatschappelijke kost hier, bij uitzondering, niet wordt doorgerekend aan de vervuiler.

Waterplannen

Momenteel wordt het opstellen van een waterplan per bedrijf bekeken. Er bestaat nu een piste waarbij het voorstel zou komen om waterplannen per bedrijfscluster te bekijken. Dat zou alleszins al een verbetering zijn. Daarnaast zou ook de provincie aan een algemeen waterplan moeten werken. Hier zou moeten vertrokken worden van de beschikbaarheid van water voor de economie en zou restwater bijvoorbeeld, nog meer aan andere waterverbruikers kunnen verbonden worden.

VLIF-steun om ander water te zoeken

Vanuit de landbouw komen er voorstellen om VLIF-steun in te zetten voor het ondernemen van proefboringen voor ondiep grondwater en diepdrainage. Uiteraard is WMF niet tegen investeringen

maar we zouden graag dan de definitie van 'duurzaam' in dialoog kunnen bepalen. Het is voor ons in eerste instantie de beschikbaarheid van water, niet de manier van oppompen, die als uitgangspunt moet genomen worden.

ASR of Aquifer Storage and Recovery

Het opslaan van regenwater in de diepe, gespannen grondlagen, om dan later, in droge tijden, in te zetten als irrigatiewater, of andere, is een methode die al op verschillende plaatsen toegepast wordt. WMF stelt zich toch wel vragen bij deze methode. Ze gaat ervan uit dat ook de ondergrond zonder meer inzetbaar is, als werkmiddel van de economie, maar vergeet daarbij dat ook hier de schade onherstelbaar kan zijn. Een rapport van de Technische Commissie Bodem in Nederland geeft hierover, in een advies aan de Nederlandse overheid een duidelijke visie: eerst en uitputtend inzetten op waterbesparing en andere bronnen, alvorens de risico's van de diepinfiltratie te gaan uitdagen. (<http://www.tcbodem.nl>).

Algemeen

De verschillende steunmaatregelen voor de landbouw moeten ingezet worden, effectief voor de reden, waarvoor ze werden in het leven geroepen. Als het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van Europa vergroeningsmaatregelen oplegt, moet de geest van deze maatregel ook effectief ecologisch zijn. Dit geldt ook voor het VLIF en de spanning tussen effectieve verduurzaming of een steun voor intensivering en schaalvergroting. Dit geldt ook voor projecten met een aangegeven 'ecologische meerwaarde', waarbij de effectieve meerwaarde voor de ecologie wel eens uit het oog wordt verloren.

Afsluitend

Het zou ons te ver brengen om alle stellingnames die wij, vanuit de WMF, genomen hebben aan de hand van de waternota, hier te belichten. Er zijn nog de voorstellen binnen de provinciale Miniraad, in het overleg met ANB, de gedeputeerde milieu, ... En hierbij stopt het niet. Deze nota is een instrument geworden, waarbij de WMF een basis heeft om een snel antwoord te bieden op vragen tot stellingname. Het is een nota die steeds aangroeit en soms ook wel deeltjes verliest, daar waar nieuwe of andere inzichten ons pad kruisen. Het blijft een nota die wacht om verder geïnspireerd en uitgedragen te worden door iedereen die van het waterbeleid een langetermijnbeleid wil maken. Aan jou om mee aan de toekomst te werken.

tekst : Bart Vanwildemeersch